

Snový život

Rudolf Steiner

Obrazy snu, jeho dramatický průběh •

**Obraz rozpouštějící síly snu: sklenice vody, v níž se rozpouští sůl • Neoprávněné aplikování přírodních zákonů na kosmické poměry • Arrhenius (nebulium) • Sen v opozici k přírodním zákonům • Chaos • Kvintesence • Astrální tělo osvobozené od přírodních zákonů • Já pracuje v noci na přípravě budoucího duchovního bytí, kdy mravní impulzy mají sílu přírodních zákonů •
Sen jako okno do duchovního světa**

Mezi bdělý život člověka a jeho život ve stavu spánku, o nichž jsem vám v minulé úvaze mohl alespoň něco nastínit, se začleňuje život snový. Tento snový život, který může mít pro bezprostřední skutečnost všedního dne význam jen velmi nepatrný, má ovšem ten největší myslitelný význam pro hlubší poznání světa i člověka. Snový život má tak zvláštní význam nejen proto, že jeho význam musí být v duchovní vědě, o níž je zde řeč, plně oceněn, aby bylo možné přejít od snu k některým dalším úvahám, ale také proto, že představuje takřka jakýsi kout, kterým do tohoto obvyklého světa prosvítají ještě jiné světy, než je ten, který člověk prožívá v bdělém stavu. A člověk je tak často právě tajuplnou podobou snu upozorňován nejen na to, že v pozadí nebo i v popředí jemu přístupného světa existují ještě jiné světy, ale i na to, jaká by asi mohla být povaha těchto světů.

Na druhé straně je však neobyčejně obtížné do celého tohoto tajuplného snového života proniknout z pozice vyššího vědomí, neboť sen je v životě mocí, která člověka může uvést do největší myslitelné iluze. A právě v případě snu budeme mít sklon mylným způsobem vztahovat na svou skutečnost to, co iluzivně vstupuje do života. Postupujme nyní tedy tak, že budeme vycházet i z toho, co jsem již řekl o životě ve spánku a rovněž o opakovaných pozemských životech.

Příkladem, který se v té či oné podobě ve snovém životě stále opakuje, je sen, kdy uděláme něco, u čeho bychom si v bdělém životě nemohli ani pomyslet, že bychom to nějak udělali, tedy něco, co bylo v našem dosavadním pozemském životě zcela za hranici našich možností. Pak se nám zdá, že to, co jsme vyrobili, nemůžeme najít, a jako zběsilí hledáme tu ztracenou věc, o níž si myslíme, že jsme ji vyrobili.

Podívejme se na tento příklad konkrétněji. V této formě, kterou jsem popsal, tak či onak obměněné, se to objevuje ve snovém životě každého člověka. Podívejme se na to konkrétně. Řekněme, že nějakému krejčímu se bude zdát - přestože je to jen úplně malý krejčí pro obyčejné lidi z malého města - že ušil slavnostní kabát pro samotného ministra. Má z práce na kabátě velmi příjemný pocit, jako by tu ten kabát už byl. Vzápětí se však nálada snu promění a on všude ten kabát hledá, když ho má odevzdat ministrovi, ale nikde ho nemůže najít.

Tady máte sen, který se odehrává v podobě, v níž to dotyčný člověk sice v životě vykonat nemůže, dokáže si to však docela dobře představit a chová to v sobě jako přání v pozemském životě, který teď vede. Provést tu věc nemůže, protože je zkrátka jen malý krejčí pro obyčejné lidi na malém městě a takový kabát u něj objednat nelze. Ale někdy možná jeho odvážnými denními sny prošlo přání takový kabát zhotovit. Možná to ani nedovede, ale stane se to přáním jeho denních snů. Co je základem tohoto obrazu? Jeho základem je opravdu něco skutečného. Když je člověk ve spánku svým Já a astrálním tělem mimo fyzické a éterné tělo, nachází se v bytosti, která prochází opakovanými pozemskými životy. Tím, co vnitřně působí, co je vlastně během spánku ve vlastní bytosti člověka vnitřně činné, je Já a astrální tělo. To nemusí mít ve svých zážitcích pouze vzpomínku na právě prožitý pozemský život, ale může mít vzpomínky i na jiné pozemské životy. A nevyprávím vám o nějakém hypotetickém předpokladu, ale o něčem, co naprosto patří do oblasti skutečnosti, o níž mluvím. Je tedy možné, že dotyčný krejčí se kdysi - v dřívějším pozemském životě, řekněme ve starém Římě - účastnil obstarání nějaké zvláště nádherné tógy. Dokonce tehdy ani nemusel být krejčím, ale třeba sluhou nebo možná

přítelem nějakého římského státníka. Jeho osud ho možná právě tím, že měl tenkrát tak živé přání uvést svého pána před světem co nejdůstojnějším způsobem, přivedl v této inkarnaci k jeho povolání.

Pro celkový lidský život mají totiž neobyčejně velký význam právě přání, myšlenky. A tak může vzpomínka na to, co člověk tímto způsobem prožil v dřívějším pozemském životě, prostupovat jeho duši a ducha, jeho Já a astrální tělo. Ráno pak, když se člověk - jak jsem to včera jen v náznaku ukázal - ponoří svým Já a astrálním tělem do těla éterného a fyzického, tehdy se duše, která před okamžikem ještě spočívala ve vzpomínkovém prožívání krásy oné státnické tógy, ponoří do představ, jež dotyčný krejčí může mít v nynějším pozemském životě; ty spočívají v jeho éterném těle. Tady se teď měštná to, co bylo ještě před okamžikem prožíváno ve spojitosti se starým Římem; to se tady teď měštná. Má se to dostat do představ, které ten krejčí může mít ve dne. Ve dne si ovšem jenom představuje, že zhotovuje šaty pro lidi na malém městě.

Když se duše takto vnoří, může ovšem jen velmi obtížně realizovat to, co před okamžikem pociťovala nad tou krásnou státnickou tógou; to si těžko může představovat v souvislosti s těmi hroznými šaty, které ten krejčí musí vyrábět. Při onom přechodu, onom měštnání se to proměňuje od představy tógy k současnému ministerskému kabátu a teprve později, až se dotyčný zcela vnoří do svého éterného a fyzického těla, bude to, co prožíval krátce před probuzením, překryto tím, co si nyní musí představovat.

A tak tu mezi usnutím a probuzením máme celý náš lidský život. Ve svém nitru se musíme celým svým lidským životem postavit proti tomu, co si podle svých zkušeností můžeme představovat, myslet v tomto pozemském životě, a dostaneme tak ony prazvláštní podoby snů. Proto je právě u snu tak obtížné rozlišit jeho obsah, který se nám nejprve naskytá a který může být naprostým preludem, od pravé skutečnosti, která je v podstatě vždycky v pozadí. Tato pravá skutečnost může být cosi úplně jiného. Ten, kdo pozná, že v případě snu si nemusíme všimnout ani tak obrazů, které nám kouzlí před duší, si však zvolna zvykne vpravovat se do zamotaného snového dění; neboť tyto obrazy jsou utvářeny éterným tělem, jež vlastně zůstává v posteli a nese v sobě myšlenky, představy. Tyto představy totiž během spánku ve své vlastní vnitřní bytosti nemáme.

Tento obsah představ musíme rozlišovat od něčeho jiného, co bych nazval dramatickým průběhem snu. Člověk si musí zvolna zvyknout na to, že si bude všimnout dramatického průběhu snu,

a to takovým způsobem, že se bude ptát: Probíhá tento sen tak, že by způsoboval obrovskou radost, kdyby dotyčné skutečnosti byly prožívány v denním životě? Prožíval jsem i ve snu radost, uspokojení, anebo jsem se v něm řítil do katastrofy? Vycházel sen z určité expozice, kde se věci mohou ukázat, došlo pak k zápletce a pádu, k nějaké katastrofě? Zabýváme-li se snovým životem, měli bychom věnovat pozornost v první řadě těmto otázkám - tedy nikoli jeho myšlenkovému obsahu, ale jeho dramatickému dění.

Někdo může mít sen, že vystupuje na nějakou horu; horský výstup je čím dál tím víc obtížný. Konečně se dostane do bodu, kdy už nemůže dál, kdy se proti němu nakupí nesmírné překážky. Tyto překážky pociťuje jako něco, co významně zasahuje do jeho života. Dobrá, někdy tedy může mít tento sen. Mohli bychom si ho i dále vykreslit. Tento nebo nějaký jiný člověk však může mít také jiný sen. V tom snu vchází do jeskyně, která vede někam do skalního sklepení. Když do jeskyně vstoupí, je kolem nejdřív ještě trochu světla, postupně je tam však čím dál větší tma. Až se nakonec dostane na místo, kde je nejen naprostá tma, ale kde proti němu také začne vát ten nejstrašnější chlad a podobně, takže už nemůže proniknout do této skalní jeskyně dál.

Máme tu dva co do obsahu zcela rozdílné sny; z dramatického hlediska představují oba podnik, který se zpočátku daří, potom začíná přinášet těžkosti a pak naráží na nepřekonatelnou překážku. Obrazy jsou úplně rozdílné, dramatický průběh je stejný. Základem obou snů může být stejná událost v nadsmyslovém světě, jaksi za scénou života. V případě obou snů se mohlo v duši odehrát úplně totéž a úplně totéž se tedy může navenek ukazovat v nejrůznějších obrazech.

To nám připomíná, že z obsahu snů nemůžeme vyvozovat závěry vnějším způsobem, jak se často děje, ale jejich dramatický průběh nás zpravuje o tom, čím tu lidská duše a duch možná prošly. Pokud při tom ještě podpoříme svou představivost cvičeními, o nichž jsem mluvil v těchto

dnech, pak budeme postupně čím dál víc schopní uchopit z iluzorního obrazného světa snu pomocí jeho dramatického průběhu to, co spočívá v jeho základu jako nadsmyslová skutečnost prožívaná mezi usnutím a probuzením.

Než budu mluvit o detailech snu, o podrobnostech jeho vztahu k fyzickému tělu člověka a k jeho duchovní bytosti, k čemuž by ještě mělo v následujících dnech dojít, chtěl bych dnes charakterizovat, jak se člověk svým sněním staví do celého kosmu, do celého univerza.

Můžeme vidět, že ve snu začíná úplně jiná souvislost jednotlivých událostí života, než je ta, kterou prožíváme v bdělém životě. V bdělém životě - to jsme koneckonců viděli na právě zmíněných příkladech - se věci staví do určité souvislosti podle zákonů, v nichž žijeme ve smyslovém světě. To, co následuje, musí vždy přijít po tom, co předcházelo. To, co se může udát v obvyklém smyslovém světě, sen ukazuje v úplném rozpojení. Všechno je jinak, všechno se rozpadá. To, co je - tak jako i člověk samotný - jako smyslová bytost připoutáno tíží k zemi, může ve snu náhle létat. Člověk ve snu provádí leteckou akrobacii i bez letadla. Na čem si jinak vyláme zuby, například na nějakém matematickém problému, to prožívá ve snu tak, že to vyřeší jako nic. Když se probudí, tak už si na řešení obvykle nevzpomene - což je ovšem směla - ale v každém případě má představu, že překážky, které se mu staví do cesty v životě ve dne, ve snu nejsou.

A tak se všechno, co má v denním životě pevnou souvislost, ve snu z této souvislosti do jisté míry uvolňuje. Kdybychom si chtěli udělat smyslový obrázek toho, co se vlastně děje ve snu (samozřejmě jen v naší představě), pak bychom mohli říci: Vezmeme, řekněme, sklenici s nějakou tekutinou, s vodou, dáme do vody nějakou sůl, která je rozpustná, a díváme se, jak se rozpouští. Ta sůl by, dejme tomu, byla dokonce krystalická a měla by určité tvary. Když sůl sypeme do sklenice s vodou, ukazuje nám nejprve ty nejkonkrétnější tvary. Potom ale vidíme, jak se její tvary rozplývají, získávají tu nejfantastičtější podobu, až se nakonec veškerá sůl ve vodě rozpustí a před očima máme zase jen více méně homogenní tekutinu.

A podobně je tomu v představování, v duševním prožívání se snem. Sen při usínání i sen při probouzení se chopí obvyklých denních zážitků, rozpustí je a dá jim všelijaké fantastické tvary, všemožný fantastický smysl; fantastickým ho nazýváme z hlediska obvyklého vědomí. Rozpouštění nějaké soli v tekutině je velmi dobrým obrazem pro to, co se vlastně duševně-duchovně děje ve snu.

Pokud již ovšem člověk pevně vrostl do dnešních představ o světě, nedospěje tak snadno k nezaujatému pochopení této skutečnosti; dnešní lidé, zvláště pak ti, kteří se označují za vědce, toho totiž o jistých věcech vědí opravdu mimořádně málo.

Věci, které teď říkám, skutečně neříkám proto, že bych si liboval v peskování vědy. To vůbec není mým záměrem. Vědy si vážím a v žádném případě nechci na místo vědeckého postupu dosazovat laictví nebo diletantismus. Právě z pozice duchovní vědy je třeba naprosto uznat velké pokroky a také, byť omezenou, pravdu a jistotu současné vědeckosti. To tedy uvádím jako jasný předpoklad. Přesto je třeba uvést následující skutečnosti.

Chtějí-li dnes lidé něco vědět, vezmou pozemské věci a pozemské děje. Pozorují je a z pozorování vyvozují přírodní zákony. Provádějí ovšem také experimenty, aby z přírody vylákali její tajemství, a z výsledků svých experimentů opět usuzují na přírodní zákony. A tak získají určitý druh zákonů, které pak nazývají svojí vědou. A pak se podívají do nebeských dálav. Uvidí v nich, řekněme, nádherné spirálové mlhoviny, v těchto spirálových mlhovinách uvidí vznikat jednotlivá vesmírná tělesa a podobně. Tyto věci se dnes dokonce snímají fotografickou metodou, která je ukazuje ještě mnohem přesněji než obvyklé pozorování teleskopem a podobně. A co pak lidé udělají, aby získali poznatky o tom, co se tu v těch vesmírných dálavách odehrává?

Vezmou pozemské přírodní zákony, tedy to, k čemu na Zemi dospěli, co vyhádkali ve svých experimentech, to vezmou a spekulují o tom, jak by podle stejných přírodních zákonů mohla vzniknout taková spirálová mlhovina ve vesmírných dálavách. Vytvoří hypotézy a teorie o vzniku a zániku vesmíru, aby to, na co ve své laboratoři přišli u pozemského manganu, pozemského kyslíku, vodíku atd., aplikovali jako přírodní zákony na nebeskou sféru. A když při tom objeví nové látky, dělají někdy náznaky tak nevědomé, že se dostanou do skutečně pochybného vědeckého soukolí. Všude ve vesmírných dálavách tak například objevili vodík, hélium, ale také látku, která má podivný název, podivný proto, že již trochu poukazuje na zmatení myšlení, k němuž tu dochází. Nazývá se totiž „nebulium“. Myšlení tu začíná být zamlžené, proto tu máme vedle hélia a vedle vodíku „nebulium“. Pokud člověk takto jednoduše

použije to, co ve své pozemské laboratoři vybádal jako přírodní zákony, a potom - tak jako to udělal například švédský myslitel Arrhenius, který v tomto ohledu napáchal skutečně obrovskou spoušť - spekuluje, co se to venku ve vesmírných dálkách asi tak odehrává, nutně musí upadat do jednoho omylu za druhým, nedokáže-li nezaujatě uvážit následující věc.

Opět bych chtěl vyjít z jednoho srovnání. Z přírodní vědy budete vědět, že anglický fyzik a filosof Newton vyslovil teorii takzvané gravitace, působení tíže v celém vesmíru. Zákon gravitace, který vidíme u běžného padajícího kamene, přitahovaného Zemí, rozšířil na vzájemné poměry všech vesmírných těles. Řekl také, že síla této gravitace klesá se vzdáleností.

Pro fyziky, kteří by snad byli v tomto sále, můžeme říci, že tento zákon zní: tíže klesá s druhou mocninou vzdálenosti, tedy ve vzdálenosti 2 je čtyřikrát, ve vzdálenosti 3 devětkrát slabší; to tedy znamená, že se vzdáleností tíže klesá.

Nuže, pro tuto sílu se formuluje takovýto zákon. To je naprosto správně. Pokud však člověk zůstane stát jenom v čistě fyzickém bytí, nemá možnost pojmout tento zákon svým myšlením dostatečně univerzálně. Myslí si: budu-li mít vesmírné těleso, bude jeho gravitační síla se vzdáleností klesat; tady je velká, tady je menší, tady ještě menší, ještě menší a čím dál menší.

Tak je tomu i s šířením světla. Světlo, které se šíří z určitého světelného zdroje, je čím dál slabší.

To současný člověk se svou vědou chápe. Nechápe však, že když tady na zemském tělese formuluje ve své laboratoři přírodní zákony a předloží je v podobě idejí, pak pravdivost těchto zákonů, jejich obsah, klesá, čím více se vzdaluje od Země. Jestliže tedy na Zemi stanoví gravitační zákon pro slučování prvků, kyslíku a vodíku nebo nějakých jiných prvků, jestliže na Zemi stanoví gravitační zákon, pravdivost obsahu tohoto zákona se vzdalováním se do vesmíru klesá. A stanovím-li tu, ve své laboratoři nějaký přírodní zákon a tento zákon pak přenesu na nějakou spirálovou mlhovinu v dalekém vesmíru, pak jsem udělal přesně totéž, jako kdybych si myslal, že když tady postavím svíčku, zapálím ji a pak ji přenesu (kdyby to bylo možné) do vesmíru, do oné spirálové mlhoviny, že tam bude mít světlo té svíčky stejnou intenzitu jako tady. Stejnému omylu podléhám, domnívám-li se, že to, co jsem zjistil tady ve své laboratoři, platí i v dalekém vesmíru. Zásadní omyl tedy vzniká právě tím, že člověk to, co ve své pozemské laboratoři zjistil jako zcela správný přírodní zákon, přenáší do dálav vesmírného prostoru.

Člověk ovšem není vyloučen ze zákonitosti, do níž se dostává, když přestávají platit pozemské zákonitosti, jako je velikost gravitační síly nebo intenzita světla. A kdyby někdo chtěl najít ve vesmírném prostoru zákonitost, která je jiná než naše přírodní zákony, musel by se vzdalovat víc a víc od Země. Pokud ji chceme najít způsobem spíše vnitřně lidským, pak přejdeme od bdění ke spánku. Když jsme vzhůru, nacházíme se plně v oblasti těchto přírodních zákonů. Všechno, co děláme, děláme ve smyslu těchto zákonů. Máme v úmyslu zvednout ruku; chemicko-fyzikální děje odehrávají se ve svalech, mechanické děje odehrávají se v kostře, ty se odehrávají podle zákonů, které zkoumáme tady na Zemi ve své laboratoři nebo pozorováním. To, co žije tady uvnitř jakožto duše, ve spánku z fyzického a éterného těla vystupuje. Tímto vystoupením to ovšem vniká do světa, který není podřízen přírodním zákonům. Proto se také sen vysmívá přírodním zákonům.

Vnikáme do úplně jiného světa. Vnikáme do světa, do něhož se ve spánku vžíváme právě tak, jako se při bdění svým fyzickým tělem vžíváme do smyslového světa. Tento svět je ovšem jiný.

Tento svět nemá naše přírodní zákony; má zákony, které jsou úplně jiné. Každou noc, když vystoupíme ze svého fyzického a éterného těla, vnoříme se do světa, v němž naše přírodní zákony přestávají platit. A sen je mocí, která se staví do intenzivní opozice vůči přírodním zákonům.

Když sním, sen mi ukazuje, že žiji ve světě, který protestuje proti přírodním zákonům, nechce jim podléhat. Když večer usínám a opouštím své fyzické a éterné tělo, žiji ještě napůl v přírodních zákonech; vstupuji však již do světa, který není ovládnán přírodními zákony. Tehdy dochází ve snu k promísení přírodních a nadmyslových zákonů. A stejně tak při procitání.

Můžeme tedy říci, že s každým usnutím se vnoříme do světa, v němž přestávají platit naše přírodní zákony, a s každým probuzením se z tohoto světa vnoříme do světa, v němž naše přírodní zákony platí. Když si tento děj skutečně představíme, pak tomu bude takto: Představte si snový svět jako moře, ve kterém žijete. Myslete si, že se ráno probouzí z vln snového života. Je to, jako kdybyste se vynořovali z jeho vln. Přecházíte přitom z nadmyslové zákonitosti do zákonitosti smyslově-intelektuální. A tak vám to připadá, jako kdyby se všechno, co po probuzení

vidíte v jasných obrysech, zrodilo z mořských vln, z toho, co je tekuté a prchavé.

Řekněme, že byste viděli třeba takovéto okno [přednášející kreslí]. Jestliže se vám o oknu bude nejprve zdát, bude se vám i toto okno jevit jako zrozené z něčeho uplynulého, možná z něčeho neurčitého, co bude mít tady [žlutá] všelijaké plameny; tady se vynoří to okno, a kdyby se vám zdál velmi živý sen, viděli byste, jak se z tohoto neurčitá vynořuje celý ostře konturovaný, určitý svět vašeho denního vědomí, jako kdyby se z moře zvedaly vlny [modrá], tyto vlny by se však potom formovaly v náš denní svět.

A tady je jeden z okamžiků, kdy, pokud jako současní lidé o těchto věcech opět budujeme, pocítujeme pokorný úžas, který můžeme pocítit vůči snovým imaginacím dřívějšího lidstva, o nichž jsem v těchto dnech také hovořil. Říkal jsem, že vrátíme-li se k tomu, co dřívější lidstvo prožívalo v duši jako snové imaginace i v bdělém životě a čemu pak dalo podobu bájí a legend, pověstí o bozích, co se tak neurčitě rozplývá oproti tomu, co dnes pojmáme v pevně konturovaném vnímání přírody, vrátíme-li se k tomu s tím, co dnes opět můžeme objevit, zcela samostatně, nezávisle na těchto dávných snových imaginacích, pak dospějeme k pokornému úžasu, k pokornému obdivu vůči tomu, co žilo v duších těchto lidí dávnějších epoch.

A ze starého Řecka k nám zaznívá ještě jedno slovo, které je pro nás, budujeme-li znovu v této oblasti, svědectvím o tom, co je pravda; ze starého Řecka k nám zaznívá slovo, které svědčí o tom, že Řekové o těchto věcech ještě něco věděli, že si představovali: Existuje něco, co je základem veškerého utváření světa a z čeho se pozvedají všechny konkrétní tvary a podoby, k čemu se však lze dostat jenom tehdy, přejde-li člověk ze smyslového světa do stavu spánku, do stavu snění. To Řekové nazývali chaos. A veškeré spekulování, veškeré pojmové zkoumání, co to je chaos, bylo marné; neboť chaos je něco, k čemu se dnešní člověk přiblíží, začnou-li se mu zdát sny. Ještě do středověku sahá jakás takáš znalost toho, co je jako nadmyslová vnější substance - kterou už stěží můžeme nazývat materií, hmotou - základem všech vnějších substancí, když se ve středověku mluví o takzvané kvintesenci, páté podstatě, vedle čtyř ostatních živlů: země, vody, vzduchu a ohně; tedy o kvintesenci.

Anebo ještě něco proniká do středověkého zření - když básník názorným způsobem říká, že svět je utkán ze snů. Řek by býval řekl, že svět je utkán z toho, co prožíváš jako chaos, opustíš-li smyslový svět a vstoupíš do světa, který prožíváš bez svého těla. Abychom tedy pochopili, co měli chaosem Řekové na mysli, musíme poukázat na to, co se nenachází ve smyslových světech, nýbrž ve světech nadmyslových.

Jestliže tedy budeme pochody usínání, snění, spánku a probouzení sledovat z hledisek, které vyplynou, stoupáme-li po cestě, kterou jsem v těchto dnech popsal, k vyššímu poznání přes imaginaci, inspiraci a intuici do nadmyslových světů, pokud tedy budeme život ve snění, spánku a bdění sledovat z hlediska tohoto poznání, ukáže se nám zhruba toto: Člověk se při usnutí dostává z obvyklého denního stavu do života ve spánku, z něhož se neurčitě chaotickým, ale také obdivuhodným, vnitřně jednotným způsobem mohou vynořovat sny. V posteli přitom zanechává fyzické a éterné tělo, přičemž éterné tělo prostupuje fyzické tělo a při tom ho oživuje, utváří a způsobuje jeho růst. V posteli je tedy zanechávána určitá dvojnost.

Určitá dvojnost však také vychází ven a vniká do nadmyslového bytí mezi usnutím a probuzením, které jsem vám dnes také popsal z hlediska snového prožívání. Tato dvojnost se vyššímu poznání imaginace, inspirace a intuice jeví následujícím způsobem: Je to to, co je člověku vlastní, když v podobě svého astrálního těla vystoupí z fyzického a éterného těla.

Nenechme se - jak jsem už říkal - rušit slovy; slova potřebujeme, ovšem pro označení astrálního těla bychom mohli použít i nějaké jiné slovo. Hned vám charakterizují něco, co se týče astrálního těla, a uvidíte, že nezáleží na názvech, ale na tom, jaké představy si o nich člověk dokáže osvojit. Toto astrální tělo je souhrnem dějů. V člověku, který vyrůstá ze svého fyzického a éterného těla, se něco děje. A právě toto dění, tyto pochody představují astrální tělo. V éterném těle jsme zanechali představy, myšlenky. Tady, v astrálním těle, je zduchovnělé světlo, kosmické teplo prostoupené silou schopnosti lásky. To vše se nachází v astrálním těle.

To, co se nachází v astrálním těle, se při probuzení může vnořit do éterného těla, vměstnat se do něj, a potom se objevit jako předivo, jako hra snů. Anebo se to také jako předivo, jako hra jednoduchých snů může objevit při usnutí, kdy to opouští fyzické a éterné tělo, opouští svět

představ. Je to tedy v podstatě astrální tělo, které nás vynáší z těla fyzického a éterného.

A toto astrální tělo je oním jsovcem, které se v nás staví do opozice proti přírodním zákonům. Od rána do večera, od probuzení do usnutí spočíváme v působení přírodních zákonů, v působení, jehož prostorovost a časovost můžeme postihnout pomocí matematiky. Když usneme, unikneme jak z přediva přírodních zákonů, tak i ze zákonů matematických. Vystoupíme i ze sféry matematiky, neboť naše astrální tělo neobsahuje mrtvou, abstraktní matematiku trojrozměrného prostoru, nýbrž v sobě uzavřenou, řekl bych živou, ovšem duchovně živou matematiku, která se odehrává jen v jednom rozměru, v přímce. K této rozměrnosti se ještě dostanu. Právě toto astrální tělo nás osvobozuje z našeho lpění na přírodních zákonech, které tu máme mezi probuzením a usnutím. Naše astrální tělo nás uvádí do úplně jiného, nadsmyslového světa.

Kdybychom tento děj chtěli schematicky nakreslit, museli bychom říci: Když bdíme, nacházíme se v oblasti přírodních zákonů. Při usnutí však svým astrálním tělem, které máme i uvnitř ve svém fyzickém těle, vystupujeme ven. Tady ve fyzickém a éterném těle je naše astrální tělo zcela podřízeno přírodním zákonům. Ve všech svých pohybech a dějích žije v oblasti přírodních zákonů.

Nyní ovšem astrální tělo vystupuje z těla fyzického a éterného a vžívá se do nadsmyslového světa, a dostává se tím do jiné, nadsmyslové zákonitosti. Astrální tělo se stává něčím úplně jiným. Mohli bychom říci, že od probuzení do usnutí má na sobě svěřací kazajku přírodních zákonů. Potom usne, to znamená, že vystoupí z fyzického a éterného těla, a pohybuje se ve světě volné zákonitosti, která je pro něj přiměřená. A do čeho tu vstupuje? Vstupuje tu do světa - tedy jako lidi nás tu vnáší do světa, který je pro Já, pro vlastní ústrojnost Já, nacházející se uvnitř astrálního těla a vystupující spolu s ním z fyzického a éterného těla, oblastí volné pohyblivosti; Já se stává volným ve světě, do něhož je vneslo astrální tělo. Já se každou noc stává volným ve světě, v němž neplatí přírodní zákony, a může v něm vládnout bez jejich sevření.

Nacházíme-li se mezi usnutím a probuzením, kdy nás astrální tělo osvobodilo z přírodních zákonů a kdy už neplatí gravitace, kdy už neplatí zákon energie, protože ve světě, do něhož jsme teď vstoupili, už neplatí vůbec nic z těchto zákonů, pak je volná cesta pro mravní impulzy, které se mohou uplatňovat jen tady, abych tak řekl, v sevření mravního světového řádu, ve světě, v němž jsme mezi probuzením a usnutím. Já žije od usnutí do probuzení ve světě, v němž mravní zákon dosahuje stejné síly a moci, jakou mají tady přírodní zákony. A v tomto světě může Já něco připravovat. Já může v tomto světě, v němž je ve spánku osvobozeno z přírodních zákonů, připravovat to, co musí uskutečnit, jakmile projde branou smrti. O této cestě od smrti k novému narození pak budeme mluvit v dalších přednáškách.

Já může mezi usnutím a probuzením připravovat především v obrazných formách, v imaginacích, které však nejsou představovány, nýbrž jsou silovými impulzy - může připravovat obrazy toho, co musí posléze vykonat v duchovní skutečnosti. Až projde branou smrti, budou totiž mravní zákony takové, jaké jsou naše přírodní zákony tady ve fyzicko-smyslovém světě. Tady, mezi usnutím a probuzením, už Já, osvobozené astrálním tělem, připravuje v obrazech to, čím je třeba projít v duchovní skutečnosti mezi smrtí a novým pozemským životem.

Takže můžeme říci, že Já vypracovává - byť v zárodečné podobě, jako úplně malý duchovní zárodek - to, co musí vykonat v duchovním univerzu po smrti. A v tom, co zde Já ve stavu spánku v obraze vypracovává, je již naznačeno to, co nemůžeme z tohoto pozemského života do příštího přenést prostřednictvím žádných přírodních zákonů, ale jen prostřednictvím duchovního světa. Kauzalitou toho, co můžeme jako mravní lidé přijmout, tedy mravními impulzy, se zde můžeme řídit jenom tak, že se jim s vnitřní duševní poslušností podřídíme. S tím, jak je Já rozpracovává ve spánku a pak na nich dále pracuje mezi smrtí a novým narozením, získávají tyto mravní impulzy stejné síly, jaké zde jinak mají přírodní zákony, načež se obléknou do příštího lidského těla, které budeme nosit v následujícím pozemském životě jako svou mravně-přirozenou konstituci, jako svůj temperament, jako svou charakterovou vložku. Tato vložka se neprávem připisuje pouhé dědičnosti a vzniká tak, že Já na ní pracuje již ve spánku, když osvobozené astrálním tělem nepůsobí mezi usnutím a probuzením v přírodním, ale v duchovním světě. A tak můžeme vidět, že člověk prostřednictvím svého spánku již připravuje svou budoucnost, že se vžívá do své budoucnosti.

A co nám ukazuje sen? Řekl bych to takto: Ve spánku pracuje Já, avšak sen nám tuto práci

ukazuje v iluzorních obrazech. Do tohoto pozemského života si zatím nemůžeme vzít to, co se během spánku tká pro příští pozemský život. Sen - a vysvětlil jsem to na začátku své dnešní přednášky - nám ve svých obrazech může zmateně ukazovat, čím jsme prošli v dřívějších pozemských životech, tak jako nám v chaotických formách ukazuje, co se zárodečně připravuje pro budoucnost lidstva v dobách příštích.

Správná interpretace snu nás tak vskutku vede k tomu, abychom uznali, že sen je přece jen něčím na způsob okna, jímž se ovšem musíme správně podívat; něčím na způsob okna do nadmyslového světa. Za tímto oknem totiž leží to, co je předivem činnosti Já, která tu trvá od minulého do příštího pozemského života. Dokážeme-li sen správně interpretovat, pak se opravdu díváme oknem tohoto snu ze světa pomíjivosti, v němž jako pozemští lidé žijeme, do světa trvání, věčnosti, k němuž svou vlastní lidskou bytostí patříme.

O tom bych dále hovořil zítra.

Penmaenmawr, 22. srpna 1923

GA 227